

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН України Гуревича Романа Семеновича на дисертаційне дослідження Сабадош Юлії Германівни на тему «Розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики» подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – професійна освіта (спеціалізація 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти)

1. Актуальність обраної теми дослідження не викликає сумнівів. Заклади вищої освіти (ЗВО), зокрема технічної, на сучасному етапі не можуть залишитись осторонь інноваційного, випереджувального руху науки та вимагають забезпечення умов для розвитку самореалізації особистості впродовж життя. Новітні технології вимагають від молодих фахівців не тільки компетентності в застосуванні теоретичних знань та практичних умінь, а й впевненості, відповідальності, самостійності, мобільності в нових умовах, бути соціально зорієнтованими, а головне - мати навички самоосвіти.

Провідним питанням підготовки конкурентоспроможного фахівця є формування професійної компетентності, котра містить у собі такий компонент - самоосвітня компетентність, що ґрунтується не лише на освоєнні знань за фахом, а й допомагає у самоактуалізації та самореалізації.

Актуальність проблеми належним чином підтверджено авторкою виявленими суперечностями між вимогами сучасності до саморозвитку особистості впродовж життя та відсутністю спрямованого розвитку самоосвітньої компетентності в галузевих стандартах фахових і робочих навчальних планах гуманітарних і фундаментальних дисциплін технічних ЗВО.

З огляду на суспільну вагомість проблеми, недостатню її розробленість у теоретичних і практичних аспектах, рецензоване дисертаційне дослідження Юлії Германівни Сабадош присвячене розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики, є актуальним і своєчасним.

Актуальність теми підтверджується також і тим, що дисертаційне

дослідження виконане відповідно до науково-дослідної теми кафедри вищої математики в межах наукової теми № 10. КЗ. «Формування базового рівня професійної компетентності та мобільності майбутніх фахівців з вищою технічною освітою», затвердженої рішенням Вченої ради інституту (нині факультет) інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії Вінницького національного технічного університету (протокол № 2 від 11. 02. 2014 р.)

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Відповідно до актуальності теми дисертанткою сформульовані суперечності, на вирішення яких спрямоване дослідження. Чітко вибудовано та узгоджено науковий апарат, який забезпечує логіку дисертаційної роботи. Метою є теоретичне визначення, обґрунтування та експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики. Відповідно до мети сформульовані завдання дослідження.

Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети використано комплекс теоретичних, емпіричних і методів математичної статистики. Позитивним є те, що методи добиралися відповідно до завдань кожного конкретного етапу роботи. Прийоми та операції з теоретичним і фактичним матеріалом здійснювалися у послідовності відповідно до конкретних завдань експериментального дослідження.

У роботі виписано і розкрито поняттєвий апарат дослідження, конкретно сформульована більшість основоположних характеристик. Аналіз змісту дисертації дає підстави вважати, що наукові положення та висновки, сформульовані у ній, є достатньо обґрунтованими та достовірними, що було забезпечено кількома чинниками: відповідністю змісту та висновків визначеним завданням; ретельним аналізом науково-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних дослідників з проблеми дисертації; комплексним використанням методів науково-педагогічного дослідження, адекватних меті й завданням дослідження; достатньою експериментальною базою дослідження та кількістю

респондентів; репрезентативністю вибірки в педагогічному експерименті, кількісним та якісним аналізом емпіричних результатів, застосуванням методів математичної статистики; достатньою апробацією результатів дослідження на конференціях різного рівня; упровадження результатів дослідження у практику ЗВО, про що свідчать довідки.

3. Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів дослідження.

Усе зазначене у науковій новизні дослідження відповідає вимогам до такої позиції; вона цілком переконлива. Йдеться, зокрема, про те, що *вперше введено до наукового обігу поняття самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики* як базової складової професійної компетентності майбутнього фахівця комп'ютерних систем і автоматики відповідно до стандарту вищої освіти за галуззю знань 15 – «Автоматизація та приладобудування», що завдяки психологічним віковим, особистісним, суспільним особливостям формується в школі, розвивається в процесі аудиторного та самостійного позааудиторного навчання в технічному закладі вищої освіти та вдосконалюється впродовж усього життя завдяки набутому особистісному досвіду в ЗВО; *визначено та теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови*, що є необхідними в процесі розвитку самоосвітньої компетентності в майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики (створення сприятливого психологічного клімату, що спонукає студента стати активним учасником освітнього процесу та актуалізує мотивацію до розвитку самоосвітніх навичок; застосування освітнього середовища з використанням сучасних інноваційних методів навчання на основі інтеграції гуманітарних, фундаментальних і фахових дисциплін, що забезпечує ефективний розвиток самоосвітньої компетентності; моніторинг та регулярна корекція розвитку самоосвітньої компетентності студентів під час аудиторних занять та позааудиторної самостійної роботи), *розроблено модель їх реалізації*; виявлено, теоретично обґрунтовано змістові складові та структуру, критерії, показники та рівні розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів

комп'ютерних систем і автоматики; *розроблено та реалізовано в практиці* навчання гуманітарних і фундаментальних дисциплін навчально-методичний супровід розвитку самоосвітньої компетентності в майбутніх інженерів з використанням інноваційних сучасних методів на основі інтегративних завдань; *уточнено* поняття «самоосвітня компетентність майбутніх інженерів» та взаємозв'язок між поняттями «моніторинг» і «контроль», «інтерактивні методи навчання» і «інноваційні технології»; *вдосконалено критеріально-діагностичний апарат виявлення рівнів розвитку компонентів самоосвітньої компетентності в майбутніх інженерів; дістали подальшого розвитку* зміст, форми, методи та засоби підготовки майбутніх фахівців комп'ютерних систем і автоматики.

Практичне значення одержаних результатів полягає в створенні та впровадженні методичного супроводу, що демонструє реалізацію організаційно-педагогічних умов розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики. Укладено навчально-методичний посібник «Інноваційні технології навчання у процесі розвитку самоосвітньої компетентності студентів технічних ЗВО» для викладачів, магістрів та аспірантів.

Матеріали дослідження, теоретичні положення та практичні напрацювання можуть бути використані викладачами технічних закладів вищої освіти в процесі підготовки інженерів інших напрямів за фахом як основи під час викладання гуманітарних і фундаментальних дисциплін з метою розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх випускників та викладачами ЗВО не технічного напрямку підготовки для застосування окремих запропонованих ідей та методів навчання гуманітарних дисциплін «Історія української культури», «Іноземна мова» і предметів фундаментального циклу «Вища математика» та «Інформатика», створення інтегративних методик навчання інших предметів.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес Вінницького національного технічного університету (Акт впровадження від 30.11.2020 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (довідка № 2835 від 14.09.2020 р.), Державного вищого

навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, довідка № 66-20-538 від 16.09.2020 р), Комунального закладу «Гуманітарна гімназія №1 ім. М.І. Пирогова Вінницької міської ради», викладач англійської мови (м. Вінниця, довідка від 10.11.2020 р.).

4. Оцінка структури та змісту дисертації

Структура дисертації послідовна. Вона містить вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, списки використаних джерел до кожного розділу та додатки. Сформована автором джерельна база вирізняється різноманітністю і достатньою структурною повнотою. Вона включає 378 найменувань, з них 22 – іноземними мовами, 11 додатків на 80 сторінках що слугує безперечним доказом інформативності та валідності представленої дисертаційної роботи.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; окреслено комплекс методів дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; охарактеризовано експериментальну базу; представлено відомості про апробацію та впровадження основних результатів дослідження, публікації, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні основи розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики»** виявлено проблеми розвитку самоосвітньої компетентності у майбутніх фахівців з вищою технічною освітою, що вимагають регулярної оптимізації всіх етапів підготовки відповідно до конкурентоспроможності **майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики**. На підставі аналізу й узагальнення праць дослідників виявлена структура та побудована структурну модель самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики.

Цілком погоджуємося з дисертанткою стосовно виокремлених критеріїв і показників сформованості компонентів самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики.

У другому розділі **«Організаційно-педагогічні умови та модель**

розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики в процесі гуманітарної і фундаментальної підготовки», враховуючи парадигмальну множинність в сучасній освіті здійснено інтеграцію ідей системного, синергетичного, акмеологічного, аксіологічного, компетентнісного підходів, зазначена важливість їх взаємодії між собою та відсутність ієрархії, оскільки кожний із цих підходів виконує свою функцію.

Дисертанткою виокремлено, обґрунтовано та схарактеризовано організаційно-педагогічні умови розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики. Також у цьому розділі на основі аналізу сучасних педагогічних технологій запропоновано інформаційно-освітнє середовище для аудиторної і позааудиторної роботи з розвитку самоосвітньої компетентності у майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики та модель реалізації організаційно-педагогічних умов в процесі гуманітарної та фундаментальної підготовки.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності організаційно – педагогічних умов розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики» наведено: організацію та методiku проведення експерименту; статистичну оцінку результатів педагогічного експерименту.

Не можна не відзначити ретельного проведення педагогічного експерименту. На основі зіставлення одержаних у проведеному педагогічному експерименті результатів, їх кількісного й якісного аналізу переконливо доведено, що реалізація запропонованих організаційно-педагогічних умов привело до суттєвих статистично значущих змін у рівні розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики.

5. Найбільш суттєві наукові результати дисертації

1. Здійснення аналізу джерельної бази, що представлена нормативними документами стандартів вищої освіти, відповідних першому (бакалаврському) рівню галузі знань 15 «Автоматизація та приладобудування», спеціальності 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології» та 152 «Метрологія та

інформаційно-вимірювальна техніка» різних років засвідчило, що вони постійно оновлювались відповідно до сучасних реалій розвитку науки і техніки, проте незмінним у них залишається *відсутність уваги до спрямованого розвитку в бакалаврів самоосвітньої компетентності*, котра є основою для саморозвитку впродовж життя і має бути складовою професійної компетентності майбутнього конкурентоспроможного фахівця з технічною вищою освітою.

2. На основі дефініцій «самоосвіта», «компетентність», «компетенція», «самоосвітня компетентність» *сформульовано визначення* понять «самоосвітня компетентність» та «самоосвітня компетентність майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики», що розглядається як базова складова професійної компетентності майбутнього фахівця комп'ютерних систем і автоматики, котра визначена стандартом вищої освіти за галуззю знань 15 «Автоматизація та приладобудування», яка відповідно психологічним віковим, особистісним, суспільним особливостям формується в школі, розвивається в процесі самостійного аудиторного та позааудиторного навчання в технічному ЗВО й удосконалюється впродовж усього життя завдяки набутому особистісному досвіду.

3. Науковий аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців щодо *структурних компонентів самоосвітньої компетентності* студентів дав змогу виокремити структуру і змістові складові самоосвітньої компетентності, *котрі необхідно розвивати у майбутніх інженерів на перших курсах навчання у ЗВО*: мотиваційно-ціннісний; когнітивно-креативний; особистісно-рефлексивний, оцінювально-контролювальний. Виокремлені компоненти самоосвітньої компетентності тісно пов'язані між собою і сформованість кожного з них є визначальною складовою розвитку самоосвітньої компетентності студента ЗВО, що представлено структурною моделлю самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики.

4. Обґрунтуванні організаційно-педагогічні умови, котрі мають забезпечити ефективний розвиток самоосвітньої компетентності у майбутніх

інженерів комп'ютерних систем і автоматики під час навчання в ЗВО: *створення сприятливого психологічного клімату, що спонукає студента стати активним учасником освітнього процесу та збуджує мотивацію до розвитку самоосвітніх навичок; застосування інформаційно-освітнього середовища із використання сучасних інноваційних методів навчання на основі інтеграції гуманітарних, фундаментальних та фахових дисциплін (котрі викладаються на початкових (1 та 2) курсах навчання у технічному ЗВО), що забезпечує ефективний розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики; моніторинг та регулярна корекція розвитку самоосвітньої компетентності студентів під час аудиторних та позааудиторних занять.*

5. Спроектвана і розроблена модель впровадження організаційно-педагогічних умов розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики в освітній процес на прикладі інтеграції гуманітарних, фундаментальних та фахових дисциплін.

6. Створене навчально-методичне забезпечення для аудиторної та позааудиторної роботи з метою розвитку самоосвітньої компетентності в майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики, а саме: ігрові технології, заняття з елементами тренінгу, нетрадиційні лекції, метод проєктів, інтелект-карти тощо, котрі мають розвинути самоосвітню компетентність у студентів початкових курсів в технічному ЗВО. Установлено: ефективність організаційно-педагогічних умов розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики, що впроваджуються в освітній процес першокурсників, залежить, головним чином, від застосування інноваційних технологій із використанням інтегративних зв'язків гуманітарних, фундаментальних і фахових дисциплін, що закладають базову основу для подальшого спрямованого розвитку компонентів самоосвітньої компетентності майбутнього конкурентоспроможного випускника технічного ЗВО.

Позитивна динаміка одержаних результатів, належно оброблених методами математичної статистики, дає підстави для висновку, що теоретичні

положення і практичні результати дослідження є вагомими та переконливими.

Загальні висновки в цілому адекватно відображають зміст виконаного дослідження, визначають наукову новизну роботи, а додатки вдало його коментують та доповнюють.

Уважаємо, що мета роботи досягнута і всі поставлені завдання виконано.

6. Повнота викладу результатів в опублікованих працях.

Висновки і результати дослідження доповідалися на зарубіжних, міжнародних, усеукраїнських конференціях, де здійснювалася апробація дисертаційного дослідження. Характер наукових публікацій, у яких відображено окремі положення й результати проведеного дослідження, повною мірою відображає всі аспекти вивчення проблеми розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики.

Результати дослідження відображено у 14 публікаціях, зокрема: 10 – фахових (6 – одноосібних; 3 – за кордоном); 1 наукова робота на 12 міжнародній виставці «Інноватика в сучасній освіті»; 3 – тези конференцій (2- одноосібні). Зміст, обсяг і кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії і надають автору право публічного захисту дисертаційного дослідження.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Разом із позитивною оцінкою змісту дисертації, рівня її виконання, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і окреслити коло питань, що потребують додаткових роз'яснень з боку дисертанта:

1. На наш погляд, у першому розділі «**Теоретичні основи розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики**» треба було виокремити аналіз зарубіжного досвіду щодо підходів учених до змісту ключових понять «компетентність», «самоосвіта», «самоосвітня компетентність» та їх структурних компонент.

2. У другому розділі «**Організаційно-педагогічні умови та модель розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних**

систем і автоматики в процесі гуманітарних і фундаментальної підготовки» не зовсім вдало подано матеріал щодо організаційно-педагогічних умов. У першому параграфі подано лише їх стислу характеристику, а в наступних двох параграфах дисертантка занадто занурюється до наповнення другої педагогічної умови, що полягає у застосуванні освітнього середовища з використанням сучасних інноваційних методів навчання на основі інтеграції гуманітарних, фундаментальних і фахових дисциплін, котрі забезпечують ефективний розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики. **Вважаємо, що треба було кожній з них приділити більше уваги щодо обґрунтування та впливу на розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики.**

3. У дисертації йдеться про створення та застосування освітнього середовища з використанням сучасних інноваційних методів навчання на основі інтеграції гуманітарних, фундаментальних і фахових дисциплін, що забезпечує ефективний розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики, проте в роботі немає чіткого представлення інтеграції з фаховими дисциплінами.

4. У тексті роботи автор використовує поняття *«майбутні інженери»* *«інженерний фах»* *«майбутній інженер комп'ютерних систем і автоматики»*, однак, відповідно до нормативних документів ці терміни не треба вживати, а натомість використовувати поняття бакалавр/магістр інженерії.

5. Не зовсім зрозуміло, чому автор визначає на початку експерименту однорідність груп за адекватністю самооцінки. За логікою педагогічного дослідження ми маємо сформулювати однорідність груп за рівнями сформованості самоосвітньої компетентності.

6. У роботі зустрічаються огріхи стилістичного та орфографічного характеру.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер та суттєво не впливають на належний науково-теоретичний рівень дисертації Сабадош Юлії Германівни.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження Сабадош Юлії Германівни «Розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним авторкою самостійно на актуальну тему, в якому одержані нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати в галузі теорії і методики професійної освіти, що в сукупності є суттєвими для теорії і практики розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів комп'ютерних систем і автоматики.

Дисертація відповідає вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №167 (зі змінами)), а її автор – Сабадош Юлія Германівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (спеціалізація 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти).

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
директор Навчально-наукового інституту педагогіки,
психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського



Гуревич Р.С.

Гуревич Р.С.
20 20